

Қазақстан Республикасының перспективалы ұлттық кластерлерін қалыптастырудың 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 11 қазандағы № 1092 қаулысы.

Қазақстан Республикасының Үкіметі **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

1. Қоса беріліп отырған Қазақстан Республикасының перспективалы ұлттық кластерлерін қалыптастырудың 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы (бұдан әрі – Тұжырымдама) бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасының орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдары Тұжырымдаманы іске асыру жөніндегі қажетті шараларды қабылдасын.

3. Осы қаулы қол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының
Премьер-Министрі

С. Ахметов

Қазақстан Республикасы
Үкіметінің
2013 жылғы 11 қазандағы
№ 1092 қаулысымен
бекітілген

Қазақстан Республикасының перспективалы ұлттық кластерлерін қалыптастырудың 2020 жылға дейінгі ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Ескерту. Тұжырымдамаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 19.04.2019 № 215 қаулысымен.

Мазмұны

1. Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастыру пайымы.
2. Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастырудың негізгі қағидаттары мен жалпы тәсілдері.
3. Тұжырымдаманы іске асыру болжанатын нормативтік құқықтық актілердің тізбесі.

1. Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастыру пайымы

Кластерлер инновацияларға, өнеркәсіптік дамуға, бәсекеге қабілеттілік пен экономиканың тиімділігіне ықпал ететін маңызды құрал болып табылады. Кластерлік саясат әлемде қазіргі заман жағдайында инновациялық дамудың барабар тетігі ретінде кең таралды.

Кластерлік тәсіл жаңа өндірістер ашу мен елдің әлемдік нарықтағы бәсекелестік артықшылығын күшейтетін, қосылған құн мен ғылымды қажет етушіліктің жоғары деңгейіндегі қызметке байланысты. Кластерлік тәсілдің артықшылығы жоғары технологиялық және инновациялық бизнесті дамытуға, сондай-ақ ведомствоаралық және салааралық өзара іс-қимылды нығайтуға бағытталуына байланысты.

Осы Тұжырымдамада "Қазақстан – 2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты" стратегиясын ескере отырып, Қазақстан Республикасының перспективалы ұлттық кластерлерінің мақсаттары, міндеттері және даму бағыттары көрініс тапқан.

Перспективалы ұлттық кластерлер ретінде заманауи технологиялар мен бизнес модельдеріне негізделген бәсекеге қабілетті, инновациялық өнімдер мен қызметтер өндіру үшін біріктірілген жеке сектордағы компаниялардың, ұйымдардың, ғылыми-зерттеу және инжинирингтік ұйымдардың, инвесторлардың, қаржы институттары мен арнайы даму аумақтарының (арнайы экономикалық аймақтар (бұдан әрі – АЭА), технопарктер, индустриялық аймақтар (бұдан әрі - ИА) өзара пайдалы кооперациясы түсініледі.

Осы Тұжырымдама перспективалы ұлттық кластерлерді, оларды ғылыми-білім беру, инфрақұрылымдық және кадрлық қолдауды дамыту үшін институционалдық, әдіснамалық, ұйымдық негіздерді қалыптастыру мақсатында әзірленді.

Бұл ретте кластерлік тәсіл экономика дамуының салалық тәсілін алмастырмайды, қайта мемлекеттік салалық саясатты толықтырады. Қазақстанда жана құзыреттер (технология және өнім, білім және дағды) инновациялық кластерлерді ұйымдастыру қағидаты негізінде салалардың, компаниялардың және ел өңірлерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ықпал ететін болады.

АЭА-ның, технопарктердің, ИА-ның, бизнес-инкубаторлардың және кәсіпкерлік инфрақұрылымының басқа да объектілерінің әлеуетін пайдалану кластерлік жобаларды дамыту үшін қолайлы мүмкіндіктер ашады.

Отандық кластерлердің ғаламдық жеткізу тізбегіне енуі ұлттық технологиялық қауіпсіздік деңгейін айтарлықтай көтеруге, экономикалық өсу, кластерлер құрамына кіретін бизнестің халықаралық бәсекеге қабілеттілігі сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Тұжырымдама сондай-ақ перспективалы ұлттық кластерлерді мемлекеттік қолдаудың негізгі бағыттары мен тетіктерін айқындайды.

Кластерлік дамытудың әлемдік тәжірибесін талдау

Кластерлік тәсіл негізінде бәсекеге қабілеттілікті арттыру әлемнің көптеген елдерінің даму стратегияларында кең таралған. Оны соңғы 10 жылда әлемнің 20 елінде іске асырылған 500-ден астам кластерлік бастамаларды талдау көрсетіп отыр.

Бүгінгі күні инновациялық кластерлердің "үздік тәжірибелері" Америка Құрама Штаттарында (бұдан әрі - АҚШ), Еуропалық одақта (бұдан әрі - ЕО) және Оңтүстік Шығыс Азияда шоғырланған. Сарапшылардың бағалауы бойынша қазіргі уақытта кластерлеумен әлемнің жетекші елдері экономикасының шамамен 50 %-ы қамтылған.

Кеңістікте ұйымдастырудың жаңа нысандарының жарқын мысалдары мына инновациялық орталықтар мен кластерлер болып табылады: силиконды алқап, Францияның бәсекеге қабілетті кластерлері, Финляндияның кластерлері, Эйндховен–Левен–Аахен (ELAt) халықаралық кластері, Биотехнологиялық алқап, Оңтүстік Кореядағы кеме жасау кластері, Жапонияның машина жасау кластерлері, Қытай Халық Республикасының (бұдан әрі – ҚХР) "Шанхай аймағы".

Кластерлерді қалыптастыру және іске асыру саласындағы әлемдік тәжірибені талдау мынаны көрсетті:

1) кластерлік тәсілді қолдану экономика дамуындағы заңды кезең болып табылады, ал оның таралуын жоғары дамыған экономикалардың басты белгісі ретінде қарауға болады;

2) үш еселік шиыршық, яғни мемлекеттік органдардың, бизнестің және ғылыми-білім беру мекемелерінің өзара іс-қимылын ұйымдастыру қағидаты кластерлік саясаттың негізі болып табылады;

3) кластерлер жоғарыдан қалыптастырылмайды, олар инновациялық даму процесінде қалыптастырылады. Бұл ретте мемлекет кластерлерді неғұрлым белсенді құру үшін жағдайлар жасауға тырысады. Неғұрлым табысты инновациялық кластерлердің, жаңа нарықтық тауашаларға жете отырып, өндірістің техника және технология салаларында "серпіліс" жүзеге асырылатын орындарда құрылады;

4) кластер ерекшелігі оған кіретін ұйымдардың жекелеген шаруашылық жүргізуші субъектілермен салыстырғанда кластерлердің барлық қатысушыларының бәсекеге қабілеттілігін арттырудан көрініс табатын синергетикалық әсерге қол жеткізуі болып табылады;

5) ескі индустриялық кластерлерге қарағанда, жаңа буын кластерлерінің ерекше белгісі олардың инновациялық бағдарлануы болып табылады. Егер өнеркәсіп кластерлеріндегі "өсу нүктесі" ірі индустриялық кәсіпорындар болатын болса, инновациялық кластерлердегі импульс жаңа буын университеттері, жоғары технологиялық компаниялар, инновациялық орталықтар нысанындағы жаңа түзілістерден туындап отыр. Бұл ретте инновациялық кластерлерде негізгі назар классикалық инвестициялық жобаларға емес, инновациялық экожүйені, креативтік органы қалыптастыруға, инновациялық старт-ап компаниялар мен бизнестерді дайындауға аударылған.

Заманауи кезеңде кластер саясатының екі негізгі моделі неғұрлым анық бөлініп көрсетіледі – либералдық және дирижистік. Либералдық модельдің негізгі қағидаты кластердің нарықтық организмі екеніне, мемлекет рөлінің кластерлерді табиғи дамыту

үшін кедергілерді жоюға келіп тірелетіндігіне байланысты. Либералдық кластерлік стратегия дәстүр бойынша либералдық экономикалық саясатты жүргізетін елдерге тән. Олардың қатарына АҚШ-ты, Ұлыбританияны, Австралияны және Канаданы жатқызуға болады.

Дирижистік саясатқа ие елдерде мемлекет кластерлерді қалыптастыру процесінде басым бағыттарды таңдаудан кластерлерді дамыту жөніндегі бағдарламаларды қаржыландыруға дейін барынша белсенді рөл атқарады. Дирижистік кластерлік саясат экономикалық өмірде мемлекет белсенді рөл атқаратын елдерге тән. Олардың арасында : Франция, Оңтүстік Корея, Сингапур, ҚХР, Сауд Арабиясы.

Кластерлеудің жетекші үрдісі бүгінгі күні әлемдік инновациялық кластерлерді, оның ішінде жеке мемлекеттердің – халықаралық және трансшекаралық шектерінен шығатын кластерлерін дамыту болып табылады.

АҚШ, Жапония, Швецияда және басқа да жоғары дамыған елдердегі жаңа буын кластерлерін қалыптастырудың әлемдік тәжірибесі инновациялауды олардың перспективалы өнімге және одан әрі табысты компанияларға айналуын бастамалауға мүмкіндік беретін тұғырнама 3-ші жаңартылымдағы технопарктер болып табылатынын көрсетеді.

Бұл ретте маңайында шағын инновациялық кәсіпорындар мен старт-аптар белдеуі құрылатын Университеттер жаңа буын кластерлерінің ядросы болып табылады.

Экономиканың жоғары технологиялық секторларындағы инновациялық қызмет жаңа жаңартылымдағы кластерлердің шешуші бағдарына айналды. Сарапшылардың болжамы бойынша 2030 жылға дейінгі кезеңде шикізат нарығы 1,5 трлн. АҚШ долларына ғана өскенде, жоғары технологиялық өнім нарығы 10-12 трлн. АҚШ долларына өспекші. Осылайша, жоғары технологиялық сектор әлемдік экономика серпінінің негізгі драйверіне айналады.

Осылайша, сарапшылардың бағалауы бойынша жаңа материалдар, био және нанотехнологиялар, композиттер толықтай әлемдік металлургияның перспективасын қайта құрады және экономиканың көптеген дәстүрлі салаларын дамытуға айтарлықтай әсер етеді: құрылыс, әуе құрылысы, көлік, энергетика, ауыл шаруашылығы. Әлемдік тәжірибеде жаңа технологиялар мен білімге негізделген NBIC-экономика түсінігі кең таралған.

Осыған байланысты Қазақстанда кластерлердің жеткілікті жаңа тәсілдерін және мемлекеттік саясат шараларын әзірлеу қажет.

Ағымдағы ахуалды талдау

Қазақстандағы кластерлік саясат бастапқы кезеңде екі базалық тәсіл негізінде қалыптастырылды:

1) болжанатын келешекте Қазақстанның экономикалық саясаты болып табылатын, табиғи ресурстарды пайдалану негізіндегі индустриялық секторлардағы кластерлер;

2) Қазақстанда сервистік және Орталық Азия өңірінде іскери хаб ретінде позицияны бекітуге ықпал ететін сервистік кластерлер.

2005 жылы 7 пилоттық индустриялық-сервистік кластерлер анықталды: металлургия, мұнай-газ, машина жасау, тоқыма өнеркәсібі, көлік және логистика, туризм, тамақ өнеркәсібі, құрылыс материалдары.

Кластерлерді дамыту жөніндегі мемлекеттік саясат мынадай бағыттар бойынша шаралардың кең жинағынан тұрады: өндірістік-инфрақұрылымдық жобалар, дамытудың институционалдық талаптарын құру, ғылыми-білім беру әлеуетін дамыту, ұйымдық қолдау.

Кластерлік саясатты тәжірибелік іске асыру бизнестің (ірі компаниялар, шағын және орта бизнес) басқарудың ыңғайлы сипатына және өзін-өзі ұйымдастыруға (АҚШ және ЕО тәрізді) бағдарланған кластерлік моделін қабылдауға дайындығының жеткіліксіздігін көрсететін негізгі проблемаларды анықтады: компанияның кооперацияға және оқшаулануға ынталылығының болмауы, бизнес және инженерлік құзыреттің тапшылығы, кәсіпорынның 6 %-ының ғана инновациялық белсенді болуы.

Кластерлер қалыптастыруды мемлекеттік реттеу шаралары негізінен кластер қатысушыларында стратегиялық жоспарлау ресурстары мен дағдыларының жеткіліксіздігіне байланысты макроэкономикалық ынталандыру шараларына шоғырланды.

Осылайша, кластерлердің ұйымдық құрылымын құру үшін "орталық үйлестіруші" және "салалық интеграторлар" анықталған жоқ.

Даму институттары негізгі күшті инфрақұрылымды (құрылыс) дамытуға және қаржылық қолдауға бағыттады. Бастапқы кезеңде мазмұнды мәселелердегі сапалық жұмыс маңызды: бизнестің егу инкубациясы, стратегиялық маркетинг және жаңа әлеуеттерді талдау, білікті кадрларды дайындау және оқыту, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды (бұдан әрі – ҒЗТКЖ) қолдау және венчурлық индустрияны дамыту.

Кейіннен кластерлік тәсіл АЭА, ИА-лар мен бірінші және екінші буын технопарктері негізіндегі үздіксіз жекелеген индустриялық жобалар мен нүктелерді қолдаудың дәстүрлі салалық әдісіне ауыстырылды.

Қазіргі уақытта Қазақстандағы инновациялық кластерлерді ұстап тұратын факторлар мен дамытудың шешуші факторларына "технологиялық қармаққа" алып келетін инновациялық өнімге сұраныс пен ұсыныстың жоқтығы, сервистік инфрақұрылымның дамымауы, ішкі және сыртқы нарықта бәсекеге қабілетті инновациялық және венчурлық кәсіпкерлердің жоқтығы, трансферт жүйесінің

қалыптастырылмауы, ел экономикасына білімді генерациялау және беру, ашық инновациялардың ену деңгейінің төмендігі және оларды отандық бизнестің қолдануының әлсіз ғылыми-техникалық әлеуеті болып табылады.

Нәтижесінде технология импортының негізгі нысаны инженерлік шешімдерді сатып алмай, технологиялық және өндірістік жабдық пен жинақтаушыны сатып алу, тиісті құзыреттілікті дамыту болып қалады, бұл елдің технологиялық саясатының жетілмегендігін көрсетеді. Бұл ретте елдің өнеркәсіптік кәсіпорындарының көпшілігі трансұлттық кластерлердің технологиялық тізбегінің төменгі деңгейінде тұр.

Кластерлік дамудағы неғұрлым әлсіз буын жеке сектордағы бизнес-құзыреттердің өткір тапшылығы болып табылады. Сауда-делдалдық салаға және сатылмайтын қызметтер саласына шоғырландырылған кәсіпкерлік құрылымы мен әлеуеті отандық бизнестің құрылымын жаңғыртуды, бизнестің маркетингілік, технологиялық және инженерлік құзыреттерін қалыптастыруды, сондай-ақ елдің кең және заманауи корпоративтік секторын қалыптастыруды талап етеді.

Баяндалғанды ескере отырып, кейіннен экономика салаларының жаңа техникалық-технологиялық тұғырнамасын дамыту үшін өзінің білімі мен технологиясын реинжинирингілеу мен генерациялауға ауыстыра отырып, заманауи бизнес құзыреттерді белсенді дамытуға және жаңа технологияларды қарызға алуға негізделген отандық кластерлерді қалыптастыру және жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерін түбегейлі ауыстыру талап етіледі.

Бұл ретте кластерлік саясат инфрақұрылымдық қамтамасыз етуді жаңа ұйымдық нысандар мен коммуникацияларды енгізумен үйлестірілуі тиіс. Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастыру үшін өте маңызды талап заманауи технологияларды жедел шоғырландыру және сана мен мінез-құлықтың креативті типі бар кәсіпкерлердің жаңа класын дамыту болып табылады.

Кластерлік саясаттың мақсаттары мен міндеттері

Кластерлік саясаттың мақсаты кластерлік даму негізінде экономика өсуінің тұрақты қарқыны мен экономиканы жаңғыртуды қамтамасыз ету болып табылады.

Кластерлік саясаттың жаңа кезеңінің негізі экономиканың дәстүрлі секторларындағы қосылған құн тізбегін құруға негізделген индустриялық кластерлерден бастап, түйінді құзыретке, білім мен технология трансфертіне және инновациялық кәсіпкерлікке негізделген инновациялық кластерлерге дейін одан әрі даму болып табылады.

Кластерлерді өндірістік шығасыларды төмендету жолымен ауқымдандыруға ғана емес, сонымен қатар инновациялық өнімдер мен қызметтер өндірісіне, оның ішінде экономиканың дәстүрлі салаларына: өңдеу өнеркәсібіне, ауыл шаруашылығына, энергетикаға, химияға, көлікке, машина жасауға бағдарлау қажет.

Кластерлік саясат ел экономикасын жаңа технологиялық тұғырнамаға, жоғары деңгейдегі өнімділікке ие салаларға, өнімдер мен қызметтің қосылған құны мен қайта өңдеу дәрежесін құруға ауыстыруға бағытталатын болады.

Кластерлік саясаттың міндеттері:

1) әлемдік технологиялық дамудың үрдісі мен перспективаларын ескере отырып, экономиканың дәстүрлі секторларында перспективалы ұлттық кластерлерді дамыту үшін қолайлы жағдай жасау;

2) келешекте тұрақты, "ақылды өсуді" қамтамасыз етуге және елдің жаңа бәсекелес артықшылығын жасауға қабілетті ұлттық перспективалы кластерлер құру;

3) ұзақ мерзімді перспективада заманауи экономиканың негізін құру үшін инновациялық ортаны құру болып табылады.

Кластерлік саясат индустриялық-инновациялық дамыту бағдарламасының 2-кезеңін іске асырудың маңызды құралы болуы тиіс (Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың 2015 - 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы). Индустрияландыру картасын қалыптастыру кезінде ұлттық кластерлер шеңберінде іске асырылатын жобаларды енгізу басым сипатқа ие болады.

Іске асыру кезеңі мен күтілетін нәтижелер

1-кезең: 2013-2015 жылдар – пилоттық:

бұл кезең мынадай міндеттерді қамтиды:

1) перспективалы ұлттық кластерлерді айқындау;

2) ұлттық кластерлерді дамыту стратегиясын әзірлеуді қоса алғанда, кластерлік дамытудың тиімді ұйымдық моделін қалыптастыру;

3) ұлттық кластерлердің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін толыққанды нормативтік және әдістемелік базаны әзірлеу;

4) перспективалы ұлттық кластерлер бойынша егжей-тегжейлі жол карталарын әзірлеу;

5) мемлекеттік қолдау шараларын ұсынудың тиімді тетігін әзірлеу және ұлттық кластерлердің бәсекеге қабілеттілігін арттыру;

6) ұлттық кластерлерді қолдау үшін жоғары білім мен ғылыми-зерттеу ортасын жаңғыртуды жандандыру;

7) ұлттық кластерлерді, инжинирингтік орталықтар мен технология трансферті жүйесін қолдаудың толыққанды институттарын қоса алғанда, инновациялық кәсіпкерлерді, венчурлық инвесторларды инкубациялау және дамыту жөніндегі заманауи инфрақұрылымды қалыптастыру;

8) кластерлік саясатты сараптамалық-талдамалық, әдіснамалық және ұйымдық қамтамасыз ету жүйесін қалыптастыру.

2-кезең: 2016-2020 жылдар – белсенді:

бұл кезең мынадай міндеттерді қамтиды:

1) перспективалы ұлттық кластерлерді белсенді дамыту;

2) халықаралық деңгейдегі кемінде 2 инновациялық орталық құру (Назарбаев Университеті, Инновациялық технологиялар паркі);

3) болашақ экономикасының жаңа секторларын дамыту үшін негіз қалыптастыру;

4) перспективалы ұлттық кластерлердің халықаралық тауашаларға, өнімдер мен қызметтер өнім берушілерінің желісіне, сондай-ақ халықаралық технологиялық тізбекке кіруіне жәрдемдесу;

5) кемінде 5 ұлттық кластер қалыптастыру.

Күтілетін нәтижелер

Жаңа кластерлік саясатты іске асыру инновациялық даму моделі мен отандық экономиканың жаңа бәсекелес артықшылықтарының негізін жасауға, экономиканың, шағын және орта кәсіпкерліктің бәсекеге қабілетті базалық және жаңа секторларын арттыруға, өңірлердің тұрақты дамуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Перспективалы ұлттық кластерлерді дамыту тұжырымдамасын іске асыру нәтижесі:

1) "Назарбаев Университеті" дербес білім беру ұйымы мен Инновациялық технологиялар паркінің базасында халықаралық деңгейдегі

2 инновациялық орталықтың жұмыс істеуі;

2) кемінде 5 ұлттық кластердің жұмыс істеуі;

3) толыққанды институционалды инфрақұрылым кластерлерін құру болады.

2. Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастырудың негізгі қағидаттары мен жалпы тәсілдері

Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастыру қағидаттары

Осы Тұжырымдаманы іске асыру кезінде мынадай қағидаттарды сақтау қажет.

Біріншіден, қабылданатын шаралардың дәйектілігі қағидаты, қандай да болмасын инновациялық дамудың дайындық дәрежесін есепке алуды жобалайды. Бірінші кезең имитациялық модельді құруды, яғни экономиканы жаңғыртуды қамтамасыз етуі тиіс шетелдік технологияны енгізуді және игеруді болжайды. Аталған кезеңде институционалдық базаны нығайту және инновациялық жүйенің жекелеген элементтерін құру қажет. Екінші кезеңде, шетелдік технологияларды бейімдеу және жетілдіру мемлекеттің, бизнестің, ғылым мен білімнің, технология мен білім трансфертінің, құзыреттің ұлттық жүйесінің өзара іс-қимылы тетіктерінен тұратын толық және жұмысқа қабілетті ұлттық инновациялық жүйе толық жасалуы тиіс. Инновациялық дамудың келесі кезеңінде ғылымды қажет ететін жоғары деңгейдегі өзіндік жаңа технология мен өндіріс құрылатын болады.

Екіншіден, есептелген іс-қимыл стратегиясына негізделген нақты басымдықтарға күштерді шоғырландыру. Аталған қағидат барлық ресурстарды кластерлік дамудың шешуші бағыттарына шоғырландыруды болжайды.

Үшіншіден, бәсекелестік пен мемлекеттік-жеке әріптестікке негізделген экономикалық тиімділік қағидаты. Бұл қағидат инновациялық процесс пен жоғары өзін-өзі қамтамасыз етуіне біртіндеп ауысуын және оның кірістілігін болжайды.

Төртіншіден, перспективалы ұлттық кластерлерді салалық емес, салааралық жұмыс істеу қағидатында қалыптастыру орынды.

Бесіншіден, кластердің жаңа қатысушыларының интеграцияға ашықтығы, яғни кластерге ашық "кіруі" және "шығуы". Осыған байланысты кластерлер ашық инновациялар моделіне негізделетін болады.

Аталған қағидаттарды сақтау перспективалы ұлттық кластерлерді табысты қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады.

Қазақстанның кластерлік саясатының негізгі бағыттары

Кластерлік саясат екі бағытта шоғырланатын болады.

Бірінші. Дәстүрлі экономика секторларындағы ұлттық кластерлер.

Перспективалы ұлттық кластерлер, негізінен технологиялық тізбектерді оңтайландыру және ұзарту, оларды оқшаулау, кооперацияны дамыту есебінен табиғи ресурстардың әлеуетін қолданатын қолданыстағы және пайда болатын кластерлер базасында дамитын болады.

Инновацияларды енгізу негізінде экономиканың базалық салаларын жаңғыртуды қамтамасыз етуге қабілетті жағдай жасау басты мақсат болып табылады.

Жаңа технологиялық тұғырнамаларға көшу, өнімдердің жаңа қайта бөлістері, халықаралық еңбек бөлінісіндегі ел позицияларының күшеюін қамтамасыз ету кластерлік саясаттың міндеті болады.

Бұл ретте, технологиялық тұғырнама деп елдің технологиялық дамуының инновациялық жобаларын енгізу құралы мен коммуникациялық алаң түсініледі.

Бірінші кезеңде технология импорты мен коммерцияландыру жүйесі құрылып, келесі кезеңде шетелдік технологияны реинжинирингілеуге ауыса отырып, одан әрі – жаңа технология мен білімді, оның ішінде нысаналы технологиялық бағдарламалар (бұдан әрі - НТБ) аясында дербес генерациялау жасалатын болады.

Кластер ядросында өндірістік көшбасшы компаниялар (сұраныс генераторлары) не ұқсас өнім шығаратын бірнеше компаниялар болады, олар өндірістік тізбектерді құрудың және оқшауландырудың, кооперациялаудың, кластердің шешуші технологиялық құзыреттерін дамытудың интеграторлары болуы тиіс. Кластерге қатысушыларға сонымен қатар салалық Ғылыми зерттеу институты (бұдан әрі – ҒЗИ), жоғары оқу орындары (бұдан әрі - ЖОО), сондай-ақ құрылатын инжинирингтік орталықтар жатады.

Егер интегратор мемлекеттік компания болатын болса, онда оның қатысуы оның кластерден кезең-кезеңмен шығуы арқылы, мемлекеттік-жеке меншік әріптестік (бірлескен инвестициялық жобалар, кепілдендірілген тапсырыстар), сервистік және ұйымдық функцияларды іске асыру және инновациялық технологияларды сатып алу (

инвесторларды тарту, өткізу нарығы, экспорттық қолдау) қағидатына негізделетін болады.

Кластерді қалыптастыру тетігі.

Технологиялық болжау (форсайт) нәтижелері бойынша Қазақстан үшін сындарлы технологиялар анықталатын болады. Өте маңызды технологияларды немесе технологиялар тобын дамыту кластерлерді құру шеңберінде жүзеге асырылатын болады, ал кластерлік бастамаларды іске асырудың негізгі құралдарының бірі нысаналы технологиялық бағдарламалар болады. Сондай-ақ, бизнес бастамалары негізінде жаңа перспективалы кластерлерге конкурстық іріктеу жүргізілетін болады.

Әлеуетті қатысушылардың құзыреті мен рөлдері олардың саны мен құрамын, кәсіпорынның шоғырлану деңгейін, іске асырылатын жобалардың ауқымын, кооперация деңгейін, технологиялық база бірлігін, аралас салалар мен бірлескен зерттеу жобаларын есепке алатын критерийлер бойынша айқындалады.

Бұдан әрі, кластерлерді дамытудың жол карталары мен стратегиялары әзірленеді, кластерге қатысушылар арасында көптарапты келісімдер жасалатын болады.

Кластердің практикалық қызметі шетелдік әріптестермен бірлескен кәсіпорын (бұдан әрі – БК) құруды қоса алғанда, қайта бөлінісі жоғары өнімдер өндірісіне, оқшаулауға, өндірістік кооперацияға (өнім берушілер желісі) және логистикаға, физикалық инфрақұрылымға, технологиялар трансфертіне және отандық ҒЗИ мен ЖОО-ның қатысуымен инжиниринг орталықтарына, ғылыми-техникалық саладағы кооперацияға, кадрлар біліктілігін арттыру мен даярлауға, кластер қатысушылары арасында тиімді ақпараттық өзара іс-қимылға (медиақолдау) бағытталатын болады.

Кластер саясаты саласындағы уәкілеттілік берілетін мемлекеттік орган іріктеу тетігін және мынадай блоктар бойынша перспективалы ұлттық кластерлерді іріктеу бойынша критерийлердің тиісті тізбесін әзірлейді:

- 1) кластердің ғылыми-технологиялық және білім беру әлеуеті;
- 2) кластердің өндірістік әлеуеті;
- 3) кластердің экспорттық әлеуеті;
- 4) кластердің орналасу аумағының көліктік, энергетикалық, инженерлік, тұрғын үй және әлеуметтік инфрақұрылымын дамыту деңгейі;
- 5) кластердің ұйымдастырушылық даму деңгейі.

Ұйымдастырушылық құрылым

Кластер кеңесі (бұдан әрі – Кеңес) – кластер қатысушыларының пайымын, жоспарлары мен бағдарламаларын, сондай-ақ даму стратегиясын келісу алаңы.

Кеңесті салалық мемлекеттік органның министрі (облыстардың, Астана және Алматы қалаларының әкімдері) басқарады.

Кеңестің құрамына интегратор, қатысушы-кәсіпорындар (аралас кәсіпорындар, сатушылар, логистика), Ұлттық кәсіпкерлер палатасы, салалық ҒЗИ, ЖОО, салалық бизнес қауымдастықтар, АЭА-ны басқарушы компаниялар, даму институттары кіреді.

Кеңестің функциялары:

- 1) ұлттық кластерлерді дамыту стратегияларын және егжей-тегжейлі жол карталарын әзірлеу және бекіту;
- 2) кластерлер қатысушыларының қызметін үйлестіру;
- 3) кластер қатысушыларына мемлекеттік және өзге қолдауды алуда жәрдем көрсету ;
- 4) кластер бағдарламалары мен жобаларын іске асыруға бөлінетін қаражатты тиімді пайдалануды мониторингілеу.

Интегратор – өндірістік көшбасшы компаниялардың немесе кластердің дамуын, оның ішінде аутсорсингті, краудсорсингті қамтамасыз ететін бірнеше компаниялар.

Кластер интеграторының әріптесі Ұлттық кәсіпкерлер палатасы немесе салалық бизнес-қауымдастықтар – кластерлерге қатысу үшін бизнестің шоғырлану үйлестірушілері (мемлекеттік компанияның интеграторын айқындаған кезде міндетті)

Қаржы агенті – "Бәйтерек" ұлттық басқарушы холдингі" АҚ (бұдан әрі - "Бәйтерек" ҰБХ" АҚ) және "ҚазАгро" ұлттық басқарушы холдингі" акционерлік қоғамы Қазақстан Республикасы заңнамасының шеңберінде мемлекеттік қолдау шараларын көрсетеді.

Әлеуетті кластерлер:

- 1) мұнай мен газды өндіру және қайта өңдеу технологияларының кластерлері;

Қазақстан Республикасының Мұнай және газ министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: "ҚазМұнайГаз" ұлттық компаниясы" акционерлік қоғамы;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), "Қазақстан мұнай және газ институты" акционерлік қоғамы, "Назарбаев Университеті" дербес білім беру ұйымы, "Ақпараттық технологиялар паркі АЭА" басқарушы компаниясы" акционерлік қоғамы (бұдан әрі - "АТП АЭА басқарушы компаниясы" АҚ), ЖОО-лар;

аумақ: "Ұлттық индустриялық мұнай химиясы технопаркі" АЭА;

- 2) металлургия кластерлері;

Қазақстан Республикасының Индустрия және жаңа технологиялар министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: "Тау-Кен Самұрық" акционерлік қоғамы;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Сарыарқа" АЭА;

- 3) машина жасау кластерлері;

Қазақстан Республикасының Индустрия және жаңа технологиялар министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: "Қазақстан инжиниринг" акционерлік қоғамы;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "ИТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Сарыарқа" АЭА;

4) химия өнеркәсібі кластерлері;

Қазақстан Республикасының Индустрия және жаңа технологиялар министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: "Біріккен химия компаниясы" жауапкершілігі шектеулі серіктестігі;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Тараз" және "Павлодар" АЭА;

5) туристік кластерлер;

Қазақстан Республикасының Индустрия және жаңа технологиялар министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық);

кеңес мүшелері: салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Бурабай" АЭА және Алматы қаласы;

б) жеңіл өнеркәсіп кластерлері;

Қазақстан Республикасының Индустрия және жаңа технологиялар министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық);

кеңес мүшелері: салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Оңтүстік" АЭА;

7) агроөнеркәсіптік кешен кластерлері;

Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: "ҚазАгро" ҰБХ" акционерлік қоғамы;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

8) көліктік-логистикалық кластер;

Қазақстан Республикасының Көлік және коммуникация министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі;

интегратор: "Қазақстан темір жолы" акционерлік қоғамы;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Қорғас", "Ақтау теңіз порты" және "Астана жаңа қала" АЭА;

9) балама энергетика кластерлері;

Қазақстан Республикасының Индустрия және жаңа технологиялар министрі төрағалық ететін кластерлер кеңесі, ЖОО-лар;

интегратор: "Самұрық Энерго" акционерлік қоғамы;

кеңес мүшелері: Ұлттық кәсіпкерлер палатасы (салалық қауымдастық), салалық ғылыми-зерттеу институттары, "Назарбаев Университеті" ДБҰ, "АТП АЭА Басқарушы компаниясы" АҚ, ЖОО-лар;

аумақ: "Астана жаңа қала" АЭА.

Кластерлерді дамытудың ұсынылған перспективалы бағыттарының ішінде 2020 жылға дейін кемінде 5 ұлттық кластер айқындалатын болады.

Екінші. "Болашақ экономикасы" секторындағы кластерлер.

"Болашақ экономикасы" кластерлерінің мақсаты елде бұдан бұрын болмаған ғылымды көп қажет ететін өндірістерді және экономика секторларын, жаңа технологиялық құзыреттер құру, инновациялық серпінді қамтамасыз ету негізінде әлемдік нарықта елдің жаңа бәсекелестік артықшылықтарын (білім кластері, әлемдік технологиялық аутсорсинг) қалыптастыру болады.

Аталған кластерлер тобы отандық экономиканың инновациялық даму моделіне көшуіне, ғылымды қажетсінетін салалардың өсуі мен бәсекелес артықшылықтардың құрылуына негіз қалыптастыруы тиіс.

Бұл бағытта "болашақ экономикасы" секторларын құру және инновацияларды экономиканың дәстүрлі секторларына енгізу жолымен жаңа бірегей білім мен нарықтарды дамыту қамтамасыз етіледі.

Кластерді қалыптастыру тетігі.

"Болашақ экономикасы" секторларындағы кластерлер және олардың мамандандырылуы тиісті кластер интеграторына зерттеулер мен болжамдау нәтижелері бойынша анықталатын болады.

Кластердің әлеуетті қатысушыларын сәйкестендіру және олардың құзыреті мен рөлін бөлу:

1) "Назарбаев Университеті" ДБҰ кластері жағдайында - Қадағалау кеңесінің отырысында;

2) "Ақпараттық технологиялар паркі" кластері жағдайында - Дербес кластерлік қордың басқарушы комитетінің отырысында жүзеге асырылатын болады.

Бұдан кейін, кластерлерді дамытудың жол карталары және стратегиялары әзірленеді, кластерлерге қатысушылар арасында көпжақты келісімдер жасалатын болады.

Кластердің практикалық қызметі ғылымды көп қажет ететін компаниялар белдеуін дамытуға, инноваторлар үшін қолайлы жағдайлар жасауға, жаңа технологиялық зерттеулерге инвестицияларды, инновациялық экожүйенің негізгі элементтерін тартуға, инновациялық жобаларды іске асыруға, құзыреттерді әзірлеуге және дамытуға, инновациялық кәсіпкерлерді, технологиялар трансфертін өсіруге бағытталатын болады.

Әлеуетті кластерлер:

1) "Назарбаев Университеті" ДБҰ кластері, өмір туралы ғылым, медицина, жаңа материалдар өндірісінде маманданумен материалтану, перспективалы технологиялар және дизайн, 3-Д принтинг, энергия үнемдеуші технологиялардың, биотехнологиялардың кіші кластерлерін қоса алғанда;

Кластерлер кеңесі: "Назарбаев Университет" ДБҰ атқарушы кеңесі интегратор: "Nazarbayev University Research and Innovation System (NURIS)" жеке меншік мекемесі; кеңес мүшелері: ұлттық компаниялар, "Бәйтерек" ұлттық басқарушы холдингі" акционерлік қоғамы, салалық ғылыми-зерттеу институттары, технопарктер;

2) "Инновациялық технологиялар паркі" кластері, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың, перспективалы технологиялар мен дизайнның кіші кластерлерін қоса алғанда;

кластерлер кеңесі – Дербес кластерлік қордың басқарушы комитеті

интегратор: қордың атқарушы органы ("АТП ұлттық басқарушы компаниясы" АҚ) не "QazTech Ventures" АҚ

кеңес мүшелері: Alatau IT City Ақпараттық технологиялар паркін дамытуға жәрдемдесу қауымдастығы, қатысушы-кәсіпорындар, ұлттық компаниялар, "Бәйтерек" ҰБХ" АҚ, ЖОО-лар, салалық ғылыми-зерттеу институттары.

Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастыруға бағытталған жалпы тәсілдер

Жаңа буын кластерлерін қалыптастыру және дамыту үшін тізбектің үздіксіздігін қамтамасыз ететін толыққанды және өзін-өзі дамытып отыратын инновациялық экожүйе қажет: әлемдік нарықта табысты компанияларды құруға ықпал ететін кәсіпкерлік, зерттеулер және жобаларға қолайлы "білім-өнертабыс-инновация".

Перспективалы ұлттық кластерлерді дамыту үшін негізгі тәсілдер мыналар:

1) белсенді технологиялық саясат.

Технологиялық саясат экономиканың кластерлік дамуы мен жаңғыртуының негізі болып табылады, реинжиниринг, шетелдік технологиялар жағдайына көшу және коммерциялану әрекеттері аясында, одан кейін – жаңа технологиялар мен білім, оның ішінде мақсатты технологиялық бағдарламалар (МТБ) шеңберіндегі дербес генерациялауға өтумен технологиялар шартының жүйесін құру және коммерцияландыру есебінен жүргізілетін болады.

Осылайша, технологиялық саясаттың негізгі міндеттері мыналар болып табылады: кластерлердегі технология трансфертін жандандыру;

заманауи технологияларды коммерцияландыруды ынталандыру;

жаңа технологияларды алу кезінде бизнес-старт-аптарға жәрдемдесу және ғылыми-технологиялық трансфер тетігін ұсынатын спин-оффттардың рөлін күшейту;

бизнес-сектордағы инновациялық белсенділікті арттыру;

ҒЗТКЖ және зияткерлік меншікке байланысты икемді саясатты көздейтін бизнесті жүргізу парадигмасына негізделген ашық инновациялардың моделіне өту (ноу-хау сауда, жаппай инновация және т.б.);

нарыққа қатысушылармен сұхбатты арттыру және ұйымдар арасындағы ақпаратпен алмасуға жәрдемдесу негізінде технологиялар нарығын дамыту үрдісін болжамдауға бағытталған технологиялық скринингтің рөлін күшейту;

желілік мүмкіндіктерді тиімді пайдалану.

"Ақылды трансферт" қамтамасыз етілетін болады, ол оған қазақстандық сектордың технологияға ие болып, оның негізінде өзіндік технологияларды әзірлеуге толық қабілетті болатын технологияны игере, ғылыми-зерттеу институттары немесе тәуелсіз зерттеушілерді қоса отырып, оны "оқшауландыру" технологиясы трансфертін қамтитын болады.

Бизнесті, ғылым мен мемлекеттік органдарды біріктіру негізіне технологиялық тұғырнамалар, нысаналы технологиялық бағдарламалар жатады. Аталған әдіс Финляндияда іске асырылып, онда бір бағдарламаға орташа 6-10 ғылыми-зерттеу институттары, ЖОО-лар және 40-қа дейін компаниялар қатысады;

2) ұлттық кластерлердің экожүйесін дамыту.

Инновациялық процесті қолдайтын және технологиялық трансферт пен коммерцияландыруға қолдау көрсететін арнайы инфрақұрылымды құру қажет.

Зерттеулер жүргізілетін көпфункционалды алаңдар жасалатын болады, сонымен қатар ақпаратпен жылдам алмасу және жаңа ғылыми, инженерлік және өндірістік технологиялық шешімдерді ("жанды зертханалар" және коворкинг орталықтары) тестілеу үшін қолданушылар мен әзірлеушілер арасында коммуникациялар жүйесі жолға қойылады.

Инновациялық жүйеде басты орын инжинирингілік орталықтарға бөлінеді. Олардың негізгі мақсаты қолайлы серіктес ортаны құру және бірлескен ҒЗТКЖ-ні іске асыру болып табылады. Инжинирингілік орталықтар жаңа технологияларды белсенді қолдануды, бизнес үшін өнертабыстық нақты міндеттерді шешуді қамтамасыз етеді;

3) инновациялық кәсіпкерлікті, отандық жоғары технологиялық старт-аптардың корпоративтік секторын үдемелі қалыптастыру.

Жаңа буын кластерлерін қалыптастырудың маңызды шарты идеяларды іздестіруді, инновациялық кәсіпкерліктің қалыптасу тұғырнамасын, сондай-ақ "креативті" бизнес үшін жинау орнын білдіретін 3-ші буын технопарктерін қалыптастыру болып табылады. Олардың міндеті – нарыққа бәсекеге қабілетті инновациялық кәсіпкерлер мен жоғары технологиялық компанияларды дайындау және шығару.

Салалық даму бағдарламалары заманауи бизнес компаниялар мен кәсіпкерлерді дамытуды көздеуі тиіс. Салалық бағдарламаларды жеткізушілер мен тұтынушылардың "байланыс бағдарламалары", сұраныс "генераторлары" - жеке сектордың өндірістік компаниялары, ұлттық компаниялар және аралық өнімдерді, бөлшектер мен жинақтауыштарды жеткізушілер, ҒЗТКЖ және түпкілікті өнімді шығару үшін технологиялар форматында әзірлеген орынды.

Бұл сұранысты инновацияда қалыптастыруға, өндірістік және ұлттық компаниялардың, мемлекеттік органдар мен инвесторлардың тапсырыстарды кепілдендіруіне жәрдемдесетін болады;

4) перспективалы ұлттық кластерлер үшін ғылыми-білім беру және зерттеу ортасын жаңғырту.

Ғылыми-зерттеу қызметі кластерлерді дамытуда шешуші фактор болуы тиіс. Оған жаңа буын ЖОО, инженерлік білім беруді дамыту, таланттарды іздестіру мен тарту, ҒЗТКЖ-нің кластер бағыттарымен үйлесімділігі есебінен қол жеткізілетін болады.

"Назарбаев Университеті" ДБҰ-дан басқа, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, Қ.И. Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті, Қазақ-Британ техникалық университеті, Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университеті, С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, Алматы Энергетика және байланыс университеті де жаңа буынның әлеуетті университеттері болып табылады.

Университеттер жаңа буынның кластерлерін дамыту үшін негізгі құзыреттер мен білікті мамандарды дамытуды, ғылыми зерттеулер жүргізуді, жаңа білімдерді коммерцияландыруды, негізгі құзыреттер трансфертін қамтамасыз етуі тиіс. Университеттер, сондай-ақ бизнес старт-аптарды іздестіруді, инновациялық идеяларды іріктеу мен іске асыруды жүргізетін болады.

Университеттерді жаңғырту Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде жүзеге асырылатын болады.

Кластерлік бастамаларды мемлекеттік қолдау

Ескерту. Кіші бөлімге өзгеріс енгізілді – ҚР Үкіметінің 20.02.2019 № 75; 19.04.2019 № 215; 29.07.2019 № 546 қаулысымен.

Кластерлік бастамаларды мемлекеттік қолдау шараларын ұсынудың кешенді тәсілі қамтамасыз етілетін болады.

Мемлекеттік қолдауды ұсыну субъектілері даму институттары және мемлекеттік органдар болып табылады.

Кластерлік бастамаларды ынталандыруға бағытталған қолдау шараларын ұсыну пакеті мен тетіктерін анықтау мақсатында қолданыстағы мемлекеттік қолдаудың қаржылық және қаржылық емес шараларына талдау жүргізілетін болады.

Қолданыстағы "Индустриялық-инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау туралы" Қазақстан Республикасының Заңы мен бағдарламалар (Бизнестің жол картасы - 2020) шеңберінде мыналар көзделетін болады:

1) қаржылық және қаржылық емес қолдау шараларын ұсыну критерийлерін қайта қарай отырып, кластерлік бастамаларға басым мемлекеттік қолдау көрсету (субсидиялау, кепілдік беру, инфрақұрылым жеткізу, сервистік қолдау);

2) екінші деңгейдегі банктер, даму институттары және қарыз алушының арасында тәуекелдерді бөлу арқылы даму институттарының кластерлер жобаларына басым кредит беру;

3) "QazIndustry" қазақстандық индустрия және экспорт орталығы" акционерлік қоғамының және Ғылым қорының технологияларды коммерцияландыруға инновациялық гранттарын бөлуі, кластерлерге қатысушы ірі кәсіпорындардың бірлесіп қаржыландыруы арқылы кластерлер үшін перспективалы ҒЗТҚЖ-ні қолдау;

4) ұлттық және ірі жүйе құрушы компаниялардың ұзақ мерзімді тапсырыстарды орналастыруы.

Перспективалы ұлттық кластерлерді институционалдық қолдау

Перспективалы ұлттық кластерлерді қалыптастыруды

ұйымдастырушылық-әдіснамалық қолдау

Кластерлік саясат жөніндегі уәкілетті орган индустрия саласындағы басшылықты жүзеге асыратын, кластерлік саясатты үйлестіретін және практикалық іске асыратын, сондай-ақ кластерлерді дамытуды инфрақұрылымдық және инновациялық-технологиялық қолдауды қамтамасыз ететін мемлекеттік орган болады.

Экономика саласындағы басшылықты жүзеге асыратын уәкілетті орган кластерлік саясатты іске асыруды әдістемелік қолдауды және мониторингілеуді қамтамасыз етеді.

Білім және ғылым саласындағы басшылықты жүзеге асыратын уәкілетті орган кластерлік бастамалардың іске асырылуын ғылыми қолдауды үйлестіруді қамтамасыз етеді.

Тиісті өңірлердің әкімдіктері кластерлік саясатты өңірлерде іске асыруға жауапты органдар болады.

Кластерлік саясатты практикалық іске асыру мақсатында салалық мемлекеттік органдардың жанынан кластерлер кеңестері – жергілікті атқарушы органдардың, кластерлер өкілдерінің, инвесторлардың және ғылыми-зерттеу ортасы өкілдерінің қатысуымен ұжымдық орган құрылатын болады.

Кластерлерді дамытуды жедел ұйымдық-функционалдық қолдау мақсатында Кластерлер кеңесінің жұмыс органы ретінде негізгі міндеті перспективалы ұлттық

кластерлерді қалыптастырудың жол карталарын іске асыруды қамтамасыз ететін интеграторлар айқындалады.

Кластерді қалыптастырудың жол картасы және негізгі тиімділік көрсеткіштері

Тұжырымдаманы іс жүзінде жүзеге асыру үшін ұлттық кластерлерді дамыту жөніндегі жол карталары әзірленетін болады, олардың негізінде кластерлік саясатты сараптамалық-талдамалық, әдіснамалық және ұйымдық қамтамасыз етудің және ұлттық кластерлерді іске асырудың кешенді жүйесі қалыптастырылатын болады.

Жол картасының құрылымы мынадай бөлімдерді қамтиды:

1) кластер паспорты:

өндірістік, ғылыми және білім беру ұйымдарын қоса алғанда, кластерге ықтимал қатысушылардың толық тізбесі;

іске асырылатын технологиялар мен шығарылатын өнімнің, көрсетілетін қызметтердің негізгі бағыттары (кластерді мамандандыру, өнім мен көрсетілетін қызметтердің перспективалылығы);

кластерді дамыту жобалары;

2) іс-шаралар жоспары:

ғылыми-техникалық саладағы кооперацияны қоса алғанда, зерттеулер және әзірлемелер секторын дамыту жөніндегі іс-шаралар;

кластерге қатысушылардың еңбек ресурстарына қажеттілігін айқындау, сондай-ақ ғылыми, инженерлік-техникалық және басқарушы кадрларды дайындау және біліктілігін арттыру жөніндегі іс-шаралар;

өндірістік әлеует пен өндірістік кооперацияны дамыту жөніндегі іс-шаралар;

кластер инфрақұрылымын дамыту жөніндегі іс-шаралар;

кластерді ұйымдық дамыту жөніндегі іс-шаралар.

Кластерлер қызметі тиімділігінің мынадай негізгі көрсеткіштері көзделіп отыр:

1) мемлекеттік бюджетке салық түсімдерінің көлемі;

2) өңірдің шығарылған өнімінің жалпы көлеміндегі кластердің шығарылған өнімінің үлесі;

3) кластердің еңбек өнімділігі;

4) елдің шикізаттық емес экспортының жалпы көлеміндегі кластер өнімі мен көрсетілетін қызметтер экспортының үлесі;

5) өңірдің сатылған өнімінің жалпы көлеміндегі кластердің сатылған тауарлары мен көрсетілетін қызметтерінің үлесі;

6) EBITDA;

7) Кластер кәсіпорындарының ҒЗТҚЖ-ға жұмсалған шығындарының жиынтығы;

8) кәсіпорындардың таза табысының мөлшері;

9) өңір инвестицияларының жиынтық көлеміндегі кластер кәсіпорындарын дамытуға тартылған инвестициялар үлесі.

Көрсеткіштердің нысаналы мәндері әр кластер үшін жеке анықталатын болады.

3. Тұжырымдаманы іске асыру болжанып отырған нормативтік-құқықтық актілер тізбесі

Ескерту. 3-Бөлімге өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 05.02.2015 № 42 қаулысымен.

Тұжырымдама мынадай құжаттардың ережелерін ескере отырып әзірленді:

1. "Индустриялық-инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау туралы" 2012 жылғы 9 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңы.
2. "Қазақстан Республикасындағы арнайы экономикалық аймақтар туралы" 2011 жылғы 21 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы.
3. "Инвестициялар туралы" 2003 жылғы 8 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңы.
4. "Қазақстан Республикасын үдемелі индустриялық-инновациялық дамыту жөніндегі 2010 – 2014 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама және Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір жарлықтарының күші жойылды деп тану туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 19 наурыздағы № 958 Жарлығы.
5. "Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығы.
6. "Бизнестің жол картасы 2020" бағдарламасын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 13 сәуірдегі № 301 қаулысы.
7. "Қазақстан Республикасында инновацияларды дамыту және технологиялық жаңғыртуға жәрдемдесу жөніндегі 2010 – 2014 жылдарға арналған бағдарламаны бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 30 қарашадағы № 1308 қаулысы.
8. "Өнімділік 2020" бағдарламасын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 14 наурыздағы № 254 қаулысы.
9. Алып тасталды - ҚР Үкіметінің 05.02.2015 № 42 қаулысымен.
10. "Қазақстан Республикасында инвестицияларды тарту, арнайы экономикалық аймақтарды дамыту және экспортты ынталандыру жөніндегі 2010 – 2014 жылдарға арналған бағдарламаны бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 30 қазандағы № 1145 қаулысы.
11. "Экономиканың басым секторларында пилоттық кластерлерді жасау мен дамыту жөніндегі жоспарларды бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2005 жылғы 25 маусымдағы № 633 қаулысы.

12. "Жобаларды республикалық және өңірлік индустрияландыру карталарына енгізу қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 мамырдағы № 675 қаулысы.

13. Орталық және жергілікті атқарушы билік органдарының стратегиялық жоспарлары.

14. Ұлттық компанияларды дамыту стратегиясы.

Бұл ретте жаңа тетіктер мен бағыттарды ескере отырып, жоғарыда көрсетілген нормативтік құқықтық актілерге тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізілетін болады.

Тұжырымдаманың міндеттерін шешу үшін мынадай нормативтік құқықтық актілер әзірленетін болады:

2013 жылы:

1. "Ұлттық кластерді қалыптастырудың жол картасын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы (әрбір кластер үшін).

2. "Ұлттық кластерді дамыту бағдарламасын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы (әрбір кластер үшін).

2014 жылы:

"Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың 2015 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы.